

A Ravka mentén.

Gustav Noske írja február 27-éről:

Ma reggel keletre vitt a motorkocsi, a harc vonalba. Az éjszakák mind hidegek. A fagy valósággal csodát művelt az országutakon. A mélyedésekben megfagyott a sár és a kocsi tűrhető simán gördül tova. Azonkívül ezen a területen szorgalmasan dolgoznak az utak javításán. Német utfelügyelők vezetése alatt száz és száz lengyel dolgozik az utak simításán.

Lodz körül a mezők és a falvak nagy területen magukon viselik a hetekig tartó szívós harcok nyomait, amelyeket itten vívtak és a melyekben az oroszok kitartó ellenfélnek bizonyultak. Mindenütt a mezőkön messzenyúló lövészárkokat látunk. Egyszerű fakereszttel jelölt sírdombok egymást követik. A legtöbb homokdombocska azonban pusztán áll és meg sem állapíthatjuk, barát vagy ellenség nyugszik-e alatta. Ezt az országot a szó igazi értelmében vérrrel trágyázták. Természetesen nagyon sok ló is megdöglött a hosszantartó küzdelmek alatt, a tüzelés és tuleröltetés következtében. Az utak szélén csontvázakat látunk, amelyekről már teljesen lefoszlott a húsa. Néhol a lakosság állítólag tápláléknak hordta el a megdöglött lovak húását. A lovak hullája kedves zsákmánya volt a rókáknak és a rengeteg varjunak.

Szétlőtt falvakon megyünk keresztül. Több, még teljesen el sem készült templom nagyon megrongálódott. Az emberi lakóhelyek nyomorúságával éles ellentétben állnak azok a drága, nagy új templomok, amelyeket láttam. Ha a háború nagyon megviselt eis az országot, azért még sem mondhatjuk, hogy elpusztította és hogy kopaszra ették. Csak a lodzi proletárok és több kisebb vidéki város otthoni munkásai szenvednek élelmiszerhiányban. A vidéken még nagyon sok marhát láttam. A szalmalmok dolgoznak. Libák futkosnak a mezőkön. A falvakban a beszállásolt német katonák olcsó pénzért kitűnő kenyeret kapnak, amiből nagyon sok kirakatban nagy készletet láttam. A sütőknél nagy mennyiségben kaphatnak izletes kalácsot. A csapatok állapota, amelyekkel érintkezésbe jutottam, örvendetesen jó, az egészségügyi állapotuk pedig a körülményekhez képest meglepően kedvező. Ezt az egészségügyi intézkedéseknek és a mostani bőséges táplálkozásnak köszönhetik. Járvány nem pusztít a csapatok közt. A hadsereg törzsorvosa a leghatározottabban arról biztosított, hogy náluk egyetlen koleraeset, sem tifusz nem uralkodik és kifejezetten arra kért, hogy a nyilvánosság előtt is rámutassak erre a körülményre, az ellenkező feltevések ellensúlyozása céljából.

A Ravka-folyónál a német és orosz csapatok hetek óta állnak szemben a lövészárkokban, folytonos harcok közepette. Föld emelkedések megnehezítik itten a terep áttekintését és az erdőségek komplikálják a harcokat. Az ilyen területen különösen értékes a repülőknél földérítő szolgálata. Egész sereg, csinos kettősfedelű repülő át gyakran az ellenséges állásokat és visszatérésekor új célpontot ad a német űtegeknek. A repülőosztály vezetője látható örömmel mutatta, hogy rövid idő alatt milyen, csaknem raffinált, technikai ügyességgel rendezkedett be embereivel és gépeivel. Az ellenséges lövedékek nem jutnak el a repülőállomáshoz. Az orosz repülők már régen fölfedezték és éppen a napon igyekezett egy orosz repülő leadni névjegyét egy bomba alakjában, de az ágyutüz hamarosan elzavarta. Ugyanaznap német repülők alaposan visszaadták a kölcsönt és közel száz bombát dobtak le az ellenséges állások különböző pontjaira.

Mialatt a repülőállomáson járkáltunk, szakadatlan ágyudörgést hallottunk. A távcsövön megfigyelhettük, hogy az orosz ágyúk srappelrel lövöldöznek egy német lekötözött léghajóra, amint az hirtelen a levegőbe emel-

kedő és nemsokára eloszló fehér felhőcskéket mutattak. Egyetlen lövés sem érte a léghajót.

Továbbutazásunk közben az ágyudörgés felé, orosz foglyok kis csapataival találkoztunk; a legtöbbje szibériai gyalogos volt, éles mongol vonásokkal. Az oroszoknak egy éjjeli támadásánál kerültek német kézre és most láthatóan jókedvvel haladtak az uton. Le kell szállnunk az automobilról, amikor az orosz ágyúk lőtávolságába értünk. A kocsi egy erdősélen keresett fedezéket. Arról a környékről, ahol a bolinovi nagy erdő a Ravka mindkét partján elvonul, élénk ágyudörgés és puskatüz hangzott föl. Amikor egy szabad térségen futottunk keresztül, melyet az ellenséges ágyugolyók értek, egy közelfekvő falucskába orosz gránatok csaptak le nagy zajjal. Nemsokára földözékben ültünk, amelyet lakószobának építettek ki. Itt éppen szünetet tartott a német ágyúk legénysége. Ezek az épületek nem nyújtanak egészen biztos védelmet a gránátüz ellen; két nappal ezelőtt egy ilyen földözékbe lecsapott a gránát és megölt egy ottlevő altisztet. Csapatunk gyakran a szó legigazibb értelmében barlanglakókká lettek. — Igen szűkös világítás mellett egész sereg ember ül egymás mellett összezsúfolva, az alacsony lyukakban, amelyek azonban meleg és szárazak. Szalmájuk bőven van, az erdő pedig elegendő tüzfát ad a kis vaskálykák számára. Ennek az űtegnek a legénysége arról biztosított, hogy szívesebben maradnak a bar-

langiukban, semhogy változatosság kedvéért hátra menjenek valamelyik faluba.

A Ravka-mentén most már szabályszerű állásharc fejlődött ki. Az ember észreveszi a harc tér tipikus ürességét. Távcsövön jól kivehettem az orosz vonalakat, de csak nagyon ritkán mutatkozott orosz katona. Az oroszoknak nyilvánvalóan déli szünetük volt, ágyúik hallgattak előttiink és a hátrább levő állásaikból, valószínűen a tábori tüzekből sűrű füst emelkedett. Az oroszokat cudarul megzavarták kényelmükben, mert a német ágyúk lövöldözni kezdtek és az oroszok felé küldték nagy lövedékeiket, amelyek sivitva hasították a levegőt. Erre az oroszok is megelégnültek; hallottuk, amint gránátjaik jó messze az erdőben szétpukkantak.

A háború területén az ember mindig a leg-sajtságosabb ellentéteket találja. Motorkocsink a dübörgő ágyuktól és azok barlanglakó legénységétől Skiernevicebe vitt bennünket. A cárnak itt kastélya van nagy parkkal és színházzal. 1883-ban itt találkozott a cár a német császárral és Ferenc Józseffel. A kastély nagy kertjében magas fák alatt kis temetőre bukkantunk. A cár színházát korházzá alakították. A már meglevő sírok mellé orosz foglyok éppen új sírt ástak. Kis menet közeledett. A beteghordók hordágyon egy fehér vászonba göngyölt harcost hoztak pihenőre, aki néhány nappal ezelőtt kapott halálos sebet. A menetet az orvos, a lelkész és néhány katona követte. Mialatt a lelkész elmondta imáját, a Ravka felől mint üdvölvész dübörgött át az ágyúk dörge.

A diák-munkások szövetsége.

— Felhívás Szeged tanulóifjúságához. —

Kedves fiam!

Hallottatok már róla bizonyára, hogy egészen komolyan foglalkoznak tanügyi vezető emberek azzal a tervvel, hogy az iskolai év jóval hamarabb érjen véget, mint szokott. Azt gondoltátok-e erre, hogy ez csupán azért a néhány ifjuért történik, akiket a sorozáskor alkalmasoknak ítél a bizottság katonai szolgálatra? Vajjon eszetekbe jutott-e, hogy a főcél a diligencia rövidítésekor éppen a ti felszabadításotok volt a szellemi foglalkozások alól? Természetesen nem azért, mintha igen megerőltető lett volna ez az iskolai év reátok nézve, hanem azért, hogy felszabadítsátok az időtöket s igénybe vehessék ifju, erős, rugalmas karjaitokat az ekevason, a kapu nyelén. *Hogy az a jó néhány százezer tanuló ifju, ki ily módon felszabadul, milyen gazdasági tőké a mai nehéz viszonyok között, azt ti el sem tudjátok gondolni.* De látják azok, akik a nemzet gazdasági életét figyelik s tudják, mit jelent ma minden talpalatnyi műveletlenül hagyott föld.

De hiszen, kedves fiam, ti magatok is igen jól tudjátok, mennyi munkát kíván a föld tavasztól, nyártól, hogy az őszt terméssel jutalmazhasson. Azt is jól tudjátok, hogy a legértékesebb munkaerőket — még állatokban is — lekötve tartja a haza védelme. Isten tudja meddig. A tavasz pedig nem vár visszajöttükre, a föld ébred, új élet zsendül s várja a munkás kezét. A magtárak félelmesen üresednek, az asztalfiában mind kisebb darab kenyér kerül, az aratás áldásait mindennap sóvárogva várjuk. De mennyi munka van még odáig! S hol vannak a legerősebb munkáskezek?

Ez lesz a ti szép és nemes hivatástok, édes fiam. Ti lesztek legfőbb pótlói a háborúban lefoglalt munkásoknak. Meg van hozzá pompás, fiatal erőtök, meg van hozzá bizonyára lelkes kedvetek is, erős elhatározások is, hogy kivegyétek részeteket a honvédelem nagyszerű munkájából. Már pedig, ha fiatal erős kezeteket a munkára vetitek, ha a vetéstől az aratásig minden munkából derekasan részt vesztek, éppen olyan fontos honvédők lesztek, mint derék katonáink. Ami a munka végzéséhez szükséges gyakorlatból hiányzik, könnyen pótolja majd intelligenciátok

és erős elszántságotok: hogy ti derék munkások akartok lenni.

Most még csak az a kérdés, hogyan fogjatok okosan a munkához.

Hát úgy gondolom édes fiam, úgy, mint a méhek. Egy méhecske hiába dolgoznék megszakadásig akár egész nyáron át, egy lépést sem bírna fölépíteni teletölteni. Hanem szoros szövetséget kötve, úgy-e, milyen eredményes munkára képesek! Egy diák egyedül talán azt a kicsi szőlőt sem tudná megművelni, amelynek levét pajtásaival könnyen meg tudná inni.

Tegyetek úgy, mint a méhek. Alkossátok meg a Diák Munkások Szövetkezetét. Most, míg a diligencia tart, elég időtök lesz a szervezkedésre. A szervezés munkájához nyeriek meg valamelyik olyan tanártokat, aki maga ért a föld megmunkálásához s mint ilyen, helyes vezetőtök lesz. Ott vannak elsősorban igazgatóitok; bizonyára kész vezetőitek lesznek ebben a munkálatokban is.

Válasszatok vezető felügyelőket, kik egy-egy csoportot munkába visznek s rájuk egészségi s munkás szempontokból is felügyelnek.

Elnököknek jelentkeznének azok, akik munkáitokat igénybe akarják venni. Elsősorban azok, kiknek fiai a szövetkezet tagjai, aztán azok, akiknek munkabíró hozzátartozói mind a háborúban vannak. Az elnök beosztaná, hová hányan menjenek, mennyi időre. Ha már ezek munkáit elvégeztétek, akkor jönnének sorba a többi munkaadó megkeresései.

A szövetkezeti családok és a hadbavonultak munkáit — úgy gondolom — teljesen díjtalanul végeznének. Nem így azonban más munkaadók kínáló munkáit. Azokat közösen megállapított díjért vállalnátok, melyet aztán tetszésetek szerint közös megállapodással az inség enyhítésére fordítanátok.

Az egész szövetkezet katonás rendben, kellő fegyelem alatt működne. Csak így juthatna eredményhez. Este, munkaóra után, a központban átvennétek a következő napra szóló munkatervet, reggel csapatosan, friss erővel, jó kedvben indulnátok munkára. Egész nap vidám dalotoktól zengene a mező s a szőlőhegy. A gazdasszony szíves szeretettel vinné a jó ebédet kedves, fiatal munkásainak, —